

Beslut avseende gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyte för svenska elområden för dagen före- och intradagskopplingen

Beslut

Energimarknadsinspektionen (Ei) beslutar att nominerade elmarknadsaktörer verksamma i svenska elområden eller, i förekommande fall, deras utpekade centrala motparter ska tillämpa de överföringsformer som beskrivs i *Gränsöverskridande clearing och avräkning för dagen före- och intradagskoppling – överföringsformer mellan olika centrala motparter avseende energiutbyte för svenska elområden* (bilaga 1).

Detta beslut kan komma att ändras eller upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Ei beslutade i december 2015 att utse Nord Pool SPOT AS (Nord Pool) till nominerad elmarknadsoperatör i Sverige (Dnr 2015-100457). Beslutet innebär att Nord Pool får erbjuda sina handelstjänster i samtliga svenska elområden på dagen före- och intradagsmarknaden från och med den 3 december 2015. I februari 2016 meddelade Ei att även EPEX SPOT SE (EPEX) får erbjuda sina handelstjänster i samtliga svenska elområden (Dnr 2015-102890).

När mer än en nominerad elmarknadsoperatör är utnämnd och/eller erbjuder handelstjänster i ett elområde ska de systemansvariga för överföringssystemen (de systemansvariga) i de elområdena, enligt artikel 45 och 57 i Kommissionens förordning (EU) 2015/1222 om fastställande av riktlinjer för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning (förordning (EU) 2015/1222), lämna in ett förslag till kapacitetstilldelning och andra nödvändiga arrangemang för sådana elområden (arrangemang). Arrangemangen ska tas fram i samarbete med berörda systemansvariga och nominerade elmarknadsoperatörer.

Affärsverket Svenska kraftnät (Svenska kraftnät) lämnade in ett förslag till arrangemang som Ei godkände i mars 2017 (Dnr 2016-101956), se bilaga 2.

De närmare formerna för gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyten mellan de nominerade elmarknadsaktörerna (överföringsformer) ingår inte i de arrangemang som Ei beslutade om i mars 2017 på grund av att Nord Pool och EPEX inte kunnat enas om dessa överföringsformer. Det innebär att överföringsformerna, som är en del av beslutet om arrangemang i artikel 45 och 57 i förordning (EU) 2015/1222, istället ska beslutas av de tillsynsmyndigheter som har ansvaret för de elområden mellan vilka det behövs clearing och avräkning för utbyte av energi, enligt artikel 68.6 i förordning (EU) 2015/1222.

Av Ei framtagna överföringsformer för gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyte

Ei har tillsammans med de övriga nordiska tillsynsmyndigheterna, Energitillsynet i Danmark, Norges vassdrags- og energidirektorat och Energiavirasto i Finland utarbetat likalydande överföringsformer. De överföringsformer som omfattas av detta beslut avser gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyte för svenska elområden. Överföringsformerna återfinns i sin helhet i bilaga 1.

Överföringsformerna innebär i huvudsak följande. Varje nominerad elmarknadsoperatör i svenska elområden ska antingen själv fungera som central motpart eller i denna uppgift företrädas av någon, för gränsöverskridande clearing och avräkning för dagen före- och/eller intradagskopplingen.

De centrala motparterna som är verksamma i svenska elområden är skyldiga att agera motparter till varandra för clearing och avräkning till följd av gränsöverskridande energiutbyten. Hur den gränsöverskridande clearing och avräkningen ska organiseras ska framgå av finansiella överenskommelser mellan berörda centrala motparter eller nominerade elmarknadsoperatörer.

Nominerade elmarknadsoperatörer eller deras centrala motparter är ansvariga för gränsöverskridande clearing och avräkning för sina egna energiutbyten. I överföringsformerna kallas gränsöverskridande clearing och avräkning för finansiell överföring. De nominerade elmarknadsoperatörerna är vidare ansvariga för att till Svenska kraftnät rapportera det kommersiella flödet för sina egna energiutbyten. I överföringsformerna kallas detta för fysisk överföring. De nominerade elmarknadsoperatörerna eller deras centrala motparter måste ha ett balansansvarsavtal med Svenska kraftnät.

De nominerade elmarknadsoperatörerna eller deras centrala motparter har rätt att få täckning för sina kostnader för clearing och avräkning med hjälp av avgifter eller andra lämpliga mekanismer, om kostnaderna i enlighet med artikel 77 i förordning (EU) 2015/1222 är rimliga och proportionella. De centrala motparterna ska också, enligt artikel 77.2 i förordning (EU) 2015/1222 sträva efter effektiva former för gränsöverskridande clearing och avräkning för att undvika onödiga kostnader och för att återspegla den

uppkomna risken. Formerna för gränsöverskridande clearing och avräkning ska godkännas av de behöriga nationella tillsynsmyndigheterna. I överföringsformerna stadgas därför att sådana finansiella överenskommelser, eller alla materiella ändringar i dessa, ska lämnas till Ei för godkännande i tillräckligt god tid innan de träder i kraft.

I överföringsformerna anges att genomförandet ska följa den genomförandeplan som återfinns i artikel 15 i Svenska kraftnäts arrangemang som rör mer än en nominerad elmarknadsoperatör i ett elområde i enlighet med artikel 45 och 57 i förordning (EU) 2015/1222, se bilaga 2.

Samråd

Under perioden maj-juni 2017 har Ei tillsammans med övriga tillsynsmyndigheter i Norden genomfört ett skriftligt samråd avseende ett utkast till överföringsformerna. De polska och litauiska tillsynsmyndigheterna för energi (Urząd Regulacji Energetyki respektive Valstybine kainu ir energetikos kontroles komisija) samt de polska och litauiska systemansvariga (Polskie Sieci Elektroenergetyczne respektive Litgrid) har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter. Några synpunkter har dock inte kommit in.

Nord Pool, EPEX och Svenska kraftnät har också getts tillfälle att inkomma med synpunkter.

Nord Pool uppger bland annat följande. De föredrar en lösning med ett överföringsombud, det vill säga en aktör som agerar som motpart mellan olika centrala motparter och som därmed hanterar all gränsöverskridande clearing och avräkning för alla energiutbyten. Valet av denna aktör kan göras genom en upphandling. Detta är den mest kostnadseffektiva lösningen. Kostnaderna för clearing och avräkning är högre för de centrala motparter som erbjuder handel med både fysiska och finansiella produkter. Detta beror bland annat på att de centrala motparter som också erbjuder handel med eller clearing av finansiella produkter enligt EMIR¹ måste ha högre säkerheter. Det är viktigt att dessa högre kostnader inte bärs av de centrala motparter som inte berörs av EMIR.

EPEX uppger i sitt svar att de stödjer en lösning där finansiella överenskommelser ingås mellan centrala motparter eller nominerade elmarknadsoperatörer. En sådan lösning leder till att lägre säkerheter måste ställas jämfört med en lösning med ett överföringsombud. EPEX framför också att tillsynsmyndigheter i andra länder redan har valt en lösning där gränsöverskridande clearing och avräkning ska utföras av nominerade elmarknadsoperatörer eller centrala motparter. När det gäller Nord Pools synpunkter om att kostnaderna för clearing och avräkning är högre för de centrala motparter som erbjuder handel med både fysiska och finansiella produkter anser EPEX att de avgifter som European Commodity Clearing AG (ECC), det vill säga EPEX clearinghus, använder, följer principen om icke-diskriminering, och är i enlighet med de finansiella EU-regler som ECC måste följa.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister (förordning (EU) 648/2012).

Svenska kraftnät, vars svar ingick i ett gemensamt svar från samtliga nordiska systemansvariga, har främst efterfrågat tydlighet avseende den lösning som tillsynsmyndigheterna väljer. De påpekar att fler nominerade elmarknadsoperatörer i ett elområde inte bör leda till högre avgifter för marknadsaktörerna. De ser en risk med att det blir så, särskilt med anledning av de clearingavgifter som centrala motparter kräver från sin motpart.

Bestämmelser som ligger till grund för beslutet

Kommissionens förordning (EU) 2015/1222

Nominerade elmarknadsoperatörer ska fungera som centrala motparter för clearing och avräkning av det energiutbyte som blir resultatet av gemensam dagen före- och intradagskoppling i enlighet med artikel 68.3 (artikel 7.1 g).

De centrala motparterna ska agera som motparter till varandra i samband med energiutbyte mellan elområden när det gäller de finansiella rättigheter och skyldigheter som uppstår till följd av dessa energiutbyten (artikel 68.3).

Utan hinder av punkt 3 kan ett överföringsombud agera som motpart mellan olika centrala motparter för utbyte av energi, om de berörda parterna ingår en särskild överenskommelse om detta. Om ingen överenskommelse kan nås ska överföringsformerna beslutas av de tillsynsmyndigheter som har ansvaret för de elområden mellan vilka det behövs clearing och avräkning för utbyte av energi (artikel 68.6).

Alla kostnader som uppkommer för centrala motparter ska kunna täckas genom avgifter eller andra lämpliga mekanismer om de är rimliga och proportionella. De centrala motparterna ska sträva efter effektiva former för clearing och avräkning för att undvika onödiga kostnader och för att återspegla den uppkomna risken. Formerna för gränsöverskridande clearing och avräkning ska vara föremål för de berörda nationella tillsynsmyndigheternas godkännande (artikel 77).

De övergripande målen enligt förordning (EU) 2015/1222 är följande (artikel 3).

- a) främja ändamålsenlig konkurrens inom elproduktion, elhandel, och elförsörjning,
- b) säkerställa optimal användning av infrastruktur för överföring,
- c) säkerställa driftsäkerhet,
- d) optimera beräkning och tilldelning av kapacitet mellan elområden,
- e) säkerställa rättvis och icke-diskriminerande behandling av systemansvariga för överföringssystem, nominerade elmarknadsoperatörer, byrån, tillsynsmyndigheter och marknadsaktörer,

- f) säkerställa och förbättra öppen och tillförlitlig information,
- g) bidra till en effektiv och långsiktig drift och utveckling av elöverföringssystemet och elsektorn i unionen,
- h) ta hänsyn till behovet av en rättvis och välordnad marknad och en rättvis och välordnad prisbildning,
- i) skapa en spelplan med lika villkor för nominerade elmarknadsoperatörer,
- j) tillhandahålla en icke-diskriminerande tillgång till kapacitet mellan elområden.

Ellagen (1997:857)

I ett beslut av nätmyndigheten enligt sådana riktlinjer som har antagits med stöd av förordning (EG) nr 714/2009 ska det anges att beslutet kan komma att ändras eller upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen (12 kap. § 1 b).

Ei:s motivering till beslutet

NordPool och EPEX har inte kunnat enas om överföringsformerna för gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyte för de svenska elområden. Överföringsformer ingår därmed inte de arrangemang för elområden där mer än en nominerad elmarknadsoperatör är utnämnd och/eller erbjuder handelstjänster som Ei tidigare har beslutat om i bilaga 2. Överföringsformerna för de svenska elområdena ska då beslutas av Ei. Ei har därför i enlighet med artikel 68.6 i förordningen (EU) 1222/2015 och i nära samarbete med övriga nordiska tillsynsmyndigheter tagit fram ett förslag till likalydande överföringsformer för de nordiska elområdena.

I utformningen av överföringsformerna har Ei tillsammans med de övriga nordiska tillsynsmyndigheterna övervägt olika överföringsformer för gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyten för svenska elområden.

När det gäller val av överföringsform har följande överväganden gjorts.

Ett europeiskt överföringsombud

Det är sannolikt mest kostnadseffektivt och transparent att ha ett gemensamt överföringsombud inom EU, det vill säga en aktör som agerar motpart mellan olika centrala motparter, för hantering av all gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyten i EU. Det skulle skapa färre inträdeshinder för nya nominerade elmarknadsoperatörer som vill etablera sig på marknaden. I nuläget finns det dock inte något sådant överföringsombud och det är inte heller sannolikt att ett sådant etableras inom överskådlig tid. Ei kan därför inte besluta om en sådan överföringsform i nuläget.

Ett nordiskt överföringsombud

Vidare vore det sannolikt, i brist på ett gemensamt överföringsombud inom EU, kostnadseffektivt och transparent med ett regionalt nordiskt överföringsombud, det vill

säga en aktör som agerar motpart mellan olika nordiska centrala motparter. Ett nordiskt överföringsombud, skulle bli ansvarig för all gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyten för alla elområden i Norden. Fördelen med denna överföringsform är att det skulle likna dagens struktur som många svenska aktörer är vana vid.

Ei anser dock att det i nuläget skulle vara svårt att besluta om en sådan överföringsform. Det beror främst på att många medlemsstater i EU som har fler än en nominerad elmarknadsoperatör redan har valt en överföringsform som innebär att varje nominerad elmarknadsoperatör eller efter uppdrag dennes centrala motpart är ansvarig för sitt eget gränsöverskridande energiutbyte. Eftersom den nordiska marknaden inte är en isolerad marknad utan sammankopplad med andra nationella marknader som tillsammans utgör den framväxande europeiska elmarknaden bedömer Ei att det skulle vara negativt för nominerade elmarknadsoperatörer eller dessas centrala motpart att behöva tillämpa överföringsformer som avviker från andra länder inom EU med flera nominerad elmarknadsoperatörer.

Det skulle vidare kräva en gemensam nordisk upphandling av ett nordiskt överföringsombud. En upphandling är en komplicerad process med flera tänkbara hinder vilket skulle kunna försena införandet av dagen före- och intradagskopplingen i Sverige, och därmed försena möjligheten för ytterligare nominerade elmarknadsoperatörer att bli aktiva i svenska elområden. Det finns också legala oklarheter kring vem som skulle genomföra en sådan upphandling. Det är därför inte lämpligt att besluta att en sådan överföringsform ska genomföras.

Ett svenskt överföringsombud

Ett alternativ är att besluta om ett svenskt överföringsombud, det vill säga en aktör som agerar motpart mellan olika svenska centrala motparter. Av samma skäl som angetts ovan för ett nordiskt överföringsombud är det dock inte lämpligt att besluta om en sådan överföringsform. Det är också bättre om samma överföringsformer gäller i alla de nordiska elområdena.

Varje nominerad elmarknadsoperatör agerar central motpart för clearing och avräkning för sina egna energiutbyten

Ett alternativ till att utse ett överföringsombud är att införa en överföringsform som innebär att varje nominerad elmarknadsoperatör eller dennes centrala motpart verksamt i de svenska elområdena är ansvarig för gränsöverskridande clearing och avräkning för sina egna energiutbyten. En fördel med en sådan överföringsform är att den redan tillämpas av merparten av de länder inom EU som har fler nominerade elmarknadsoperatörer. Det innebär att nominerade elmarknadsoperatörer och centrala motparter inom EU är förtrogna med denna överföringsform. En harmoniserad marknad med liknande regler ökar också transparensen och förutsättningarna för att konkurrensen mellan nominerade elmarknadsoperatörer och deras centrala motparter i Europa sker på liknande sätt. Det höjer sannolikt även effektiviteten och minskar inträdesbarriärerna. En nackdel med överföringsformen är dock att nominerade elmarknadsoperatörer och centrala motparter behöver ingå överenskommelser med varandra och att den systemansvarige behöver ingå balansansvarsavtal med flera centrala motparter. En sådan

överföringsform ger därför upphov till administrativa bördor för aktörerna. En nominerad elmarknadsoperatör har dock möjlighet att överlåta ansvaret för den gränsöverskridande clearing och avräkningen till någon annan, vilket gör att aktörerna har valfrihet i denna överföringsform.

Under samrådet har det framförts invändningar mot denna överföringsform eftersom den befaras leda till högre kostnader för vissa centrala motparter. Det har framförts att de centrala motparter som erbjuder handel med både fysiska och finansiella kontrakt, jämfört med de som enbart erbjuder handel med fysiska kontrakt, har högre kostnader för clearing och avräkning. Detta beror bland annat på att de centrala motparter som erbjuder finansiella kontrakt enligt EMIR måste tillämpa högre krav på finansiella säkerheter hos sina kunder. Det har också framförts en oro att de centrala motparter som inte berörs av dessa regelverk kommer att få högre kostnader för clearing och avräkning. De högre kostnaderna uppstår på grund av att de centrala motparterna får varandra som motparter och då måste kräva säkerheter av varandra som återspeglar den risk för betalningsinställelse som motparten bedöms ha. En central motpart med finansiella positioner är, allt annat lika, en mer riskfylld motpart än någon som endast har positioner som följer av den fysiska marknadskopplingen.

Denna problematik kan inte helt elimineras genom att utse ett nordiskt eller ett svenskt överföringsombud som hanterar all gränsöverskridande clearing och avräkning för alla energiutbyten för nordiska eller svenska elområden. Problematiken kommer ändå att kvarstå eftersom många medlemsstater i EU redan har valt att införa en lösning där den nominerade marknadsoperatören eller dennes centrala motpart ansvarar för gränsöverskridande clearing och avräkning för sina egna energiutbyten. I sammanhanget kan nämnas att den senare prövningen av de finansiella överenskommelserna mellan de centrala motparterna kommer att medföra att Ei kan säkerställa att inga onödiga kostnader uppstår samt att formerna återspeglar den uppkomna risken.

Ei har som ovan framgår övervägt ett antal olika överföringsformer för gränsöverskridande clearing och avräkning för energiutbyten i de svenska elområdena. Överföringsformerna har var och en olika positiva och negativa effekter. Förordningen (EU) 2015/1222 strävar efter att koppla ihop dagen före- och intradagsmarknaderna i EU, och detta är en process som fortfarande pågår vid tidpunkten för detta beslut. Av den anledningen är det ännu inte möjligt att se den fulla effekten av förordningen. Ei anser att det bästa alternativet utifrån rådande omständigheter, i synnerhet med beaktande av den korta tid som är kvar innan marknadskopplingen ska vara på plats och eftersom denna överföringsform redan tillämpas av merparten av de länder inom EU som har flera nominerade elmarknadsoperatörer, är att införa en överföringsform som innebär att varje nominerad elmarknadsoperatör eller dennes centrala motpart verksamt i de svenska elområdena är ansvarig för gränsöverskridande clearing och avräkning för sina egna energiutbyten.

Ei kommer emellertid noggrant att övervaka hur konkurrensen mellan de nominerade elmarknadsoperatörerna utvecklas och kommer, om det visar sig nödvändigt, att ingripa för att förhindra att konkurrensen snedvrids, i syfte att säkerställa att lika villkor råder

för de nominerade elmarknadsoperatörerna. De överföringsformer som härmed beslutas innebär inte något hinder för Ei att utvärdera och ändra de valda överföringsformerna om detta är nödvändigt för att bland annat säkerställa icke-diskriminering, rättvisa spelregler för de nominerade elmarknadsoperatörerna och marknadsaktörer i allmänhet eller säkerställa en kostnadseffektiv avräkning i de svenska elområdena.

De beslutade överföringsformerna framgår i sin helhet av bilaga 1.

Med stöd av vad som ovan redovisats uppfyller överföringsformerna de mål som anges i artikel 3 i förordning (EU) 2015/1222.

Hur man överklagar

Se bilaga 3, Så här gör du för att överklaga beslutet.

Detta beslut har fattats av generaldirektören Anne Vadasz Nilsson. Vid den slutliga handläggningen deltog även chefsekonomen Therése Hindman Persson, tillförordnade chefsjuristen Göran Morén, avdelningschefen Caroline Törnqvist, analytikern Maria Rydberg samt juristen Linda Weman Tell, föredragande.

Anne Vadasz Nilsson

Linda Weman Tell

Bilagor:

Bilaga 1 – Gränsöverskridande clearing och avräkning för dagen före- och intradagskoppling – överföringsformer mellan olika centrala motparter avseende energiutbyte i de svenska elområdena.

Bilaga 2 - Svenska kraftnäts förslag till arrangemang för mer än en nominerad elmarknadsoperatör i ett elområde i enlighet med artiklarna 45 och 57 i förordning (EU) 2015/1222.

Bilaga 3 - Så här gör du för att överklaga beslutet

Skickas till:

Affärsverket svenska kraftnät (för kännedom)
Byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter, ACER (för kännedom)
Nord Pool AS (för kännedom)
EPEX SPOT SE (för kännedom)
Norges vassdrags- og energidirektorat (för kännedom)
Energiavirasto (för kännedom)
Energitillsynet (för kännedom)
Urzad Regulacji Energetyki (för kännedom)
Valstybine kainu ir energetikos kontroles komisija (för kännedom)